

AKTUELT KUNST
JANUAR 31, 2025

LOUISIANA: Alexej Jawlensky

Fra farvestærk ekspressionisme til spirituelle meditationer

Jawlenskys "variationer over et landskabeligt tema", blev stadig mere abstrakte. Træer og buske blev til geometriske former og fjernede sig mere og mere fra det oprindelige motiv og blev til sidst symbolske. Fra venstre: "Variation: Tusmørke", ca. 1916, "Variation", ca. 1918 og "Variation: Purpurgylden (efterår)", ca. 1918. © Niels Lyksted – all rights reserved

‘..... overraskende, oplysende og berigende udstilling om en kunstner, som har bidraget afgørende til udviklingen af den moderne kunst’

– Niels Lyksted, KULTURINFORMATION

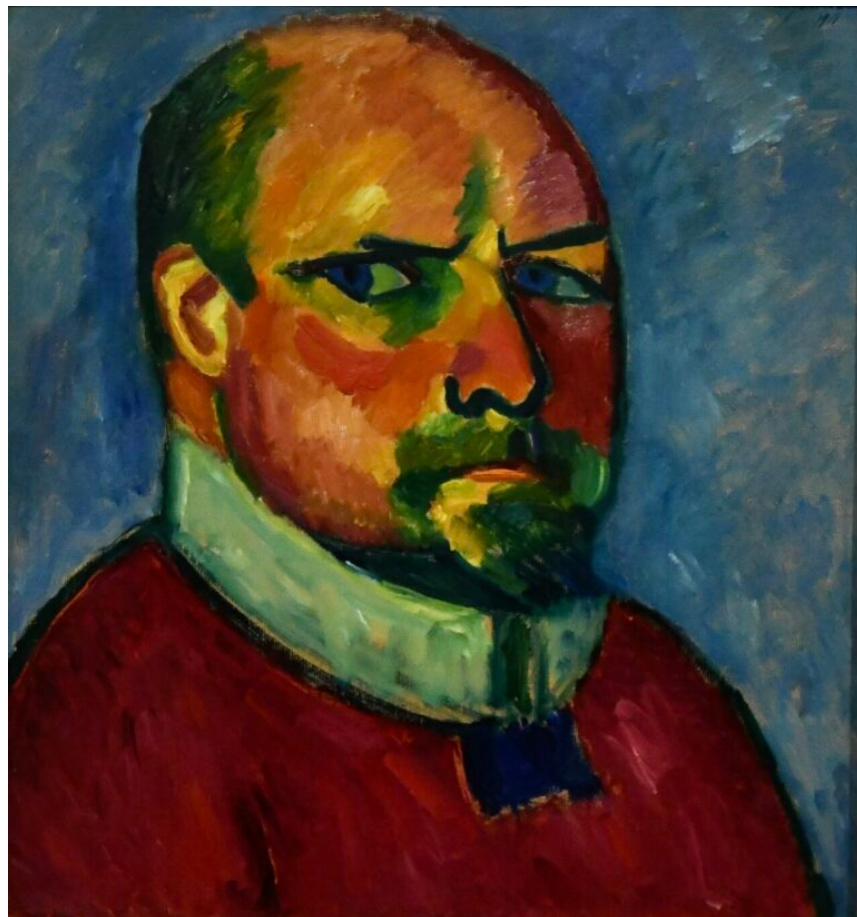
Louisiana har gjort det igen: fundet en kunstner som de færreste i dag kender, men som har haft stor betydning for udviklingen af den moderne kunst, og som absolut fortjener at blive præsenteret for et nutidigt publikum. Og heldigvis er den aktuelle udstilling fuldt på højde med museets tidligere præsentationer af kunstnere som fx Niko Pirosmiani og Chaïm Soutine.

Det drejer sig om den farvestærke tysk-russiske maler Alexej von Jawlensky (1864-1941), som var nært forbundet med de europæiske avantgardebevægelser i begyndelsen af 1900-tallet.

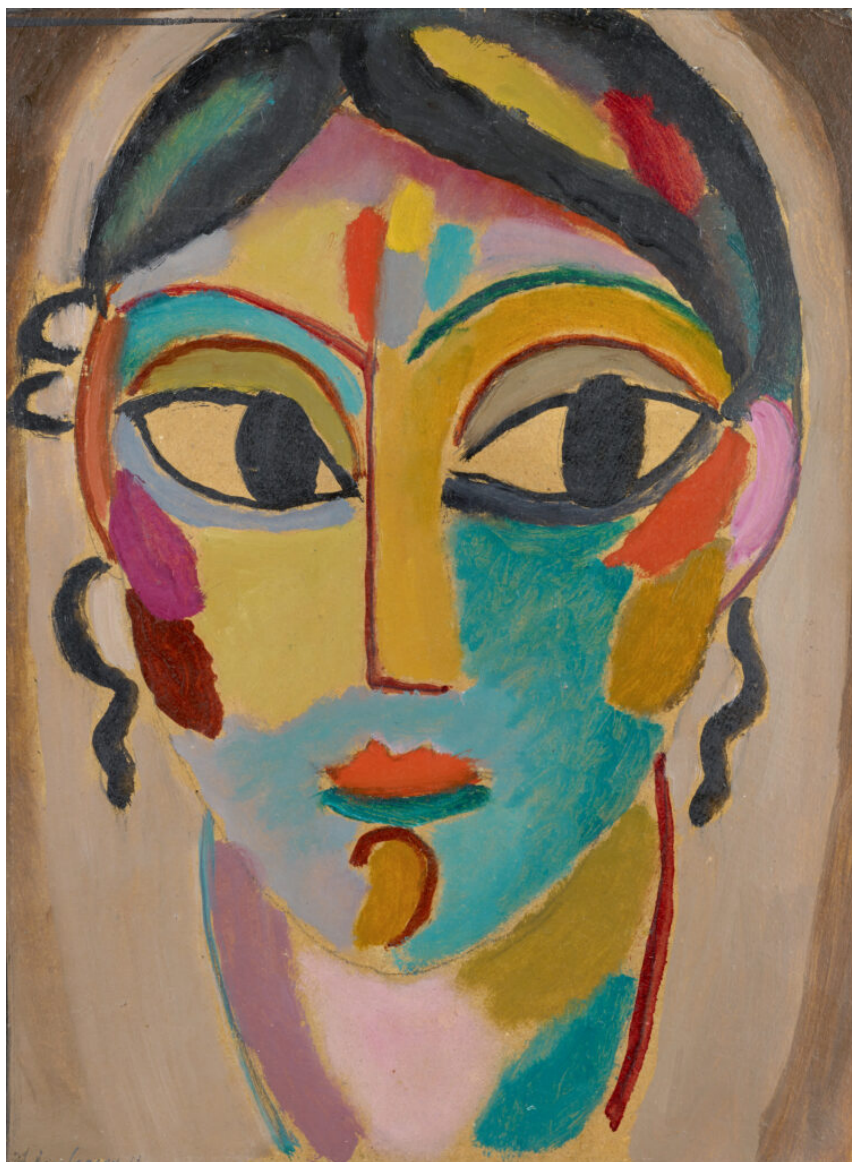
I første omgang lod Jawlensky sig inspirere af **Matisse** og Fauvisterne, og fra 1912 udstillede han sammen med den berømte, tyske ekspressionistiske gruppe "Der Blaue Reiter".

Senere i karrieren skabte han blandt andet serier af billeder med ansigter, der blev stadig mere abstrakte for til sidst at afslutte med gribende meditationer med spirituel dybde.

Kort sagt en interessant kunstner, som vi alle bør lære nærmere at kende.

“Selvportræt”, 1911, af Alexej Jawlensky. Hans portrætter afspejlede en indre ekstase,
som kontrasteres af stærke konturer og en preussisk blå. © Niels Lyksted – all rights reserved

Alexej Jawlensky. Mystischer Kopf: Mädchenkopf (frontal) – Mystic Head: Girl's Head (front), 1918
Oil and pencil on paper-coated cardboard. Without frame: 40 × 30 cm (15 3/4 × 11 13/16 in.)
Kunstmuseum Basel, Stiftung Im Obersteg, Depositum im Kunstmuseum Basel 2004
Foto: Kunstmuseum Basel, Martin P. Bühler

Alexej Jawlensky .Meditation N. 30, 1934

Olie på papir på karton. Uden ramme: 15,5 × 12 cm (6 1/8 × 4 3/4 in.)

Kunstmuseum Basel, Stiftung Im Obersteg, Deponering Kunstmuseum Basel 2004

Foto: Kunstmuseum Basel, Martin P. Bühler

München

Men hvordan begyndte det hele? Louisianas udstilling “Alexej Jawlensky” indleder med malerens forbindelse til kunstscenen i München i begyndelsen af 1900-tallet, hvor han i 1909 blev stiftende medlem af “Neue Künstlervereinigung München”.

I tre perioder mellem 1908 og 1910 slog Jawlensky sig ned i landsbyen Murnau syd for München i Oberbayern sammen med Wassily Kandinsky (1866–1944), Gabriele Münter (1877–1962) og Marianne von Werefkin (1860–1938). Her skabte han sine stærkt ekspressive landskabsmalerier.

Stærke glødende farver

Karakteristisk for Jawlenskys billeder var stærke, glødende farver – absolut ikke naturalistiske farver. Han benyttede rød, blå, orange, cadmiumgul og kromoxid. Penselføringen blev påvirket af blæsten og gengiver den vilde natur. Hans portrætter afspejlede en indre ekstase, som kontrasteres af stærke konturer og en preussisk blå.

I 1912 blev Jawlensky tilknyttet den berømte kunstnerbevægelse “Der Blaue Reiter”. Siden vendte han sig i stigende grad motivmæssigt mod portrættet, som hos ham fik et farvestærkt, stiliseret udtryk, hvor særligt store øjne stod frem som en dominerende faktor.

Installationsfoto fra udstillingen. Foto: Louisiana Museum of Modern Art / Camilla Stephan

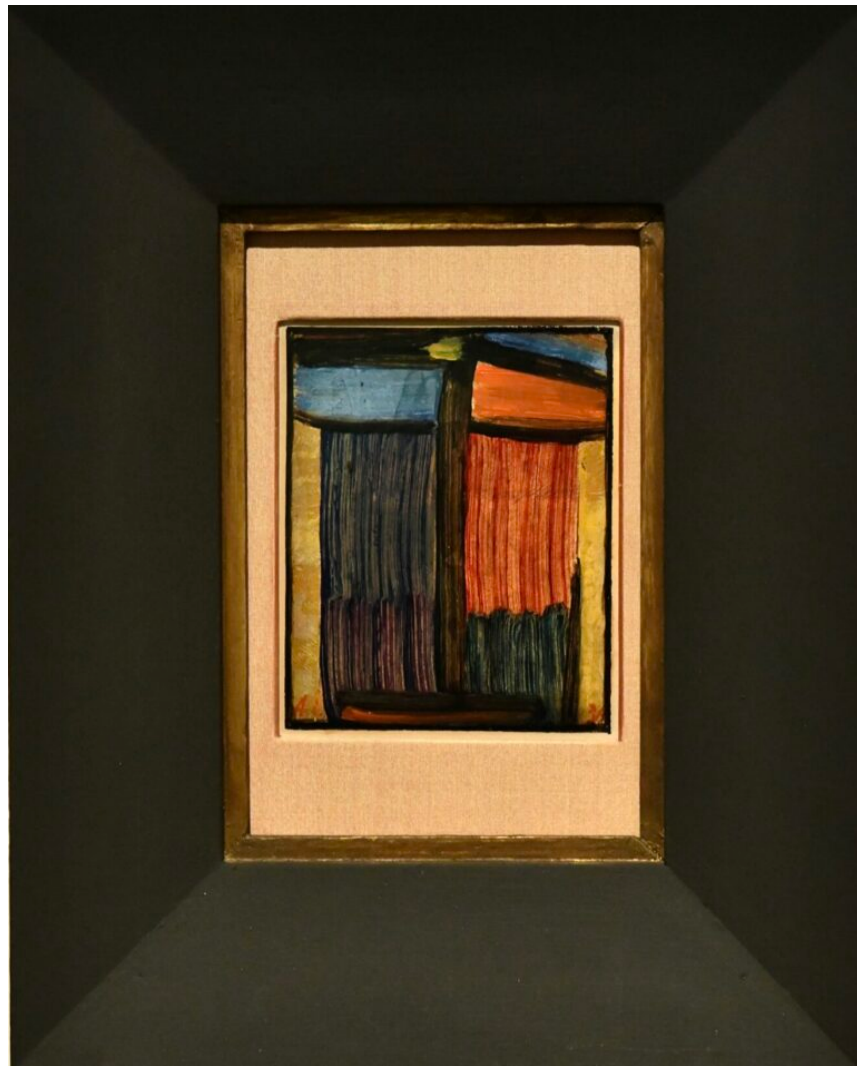
Schweiz

Ved begyndelsen af 1. verdenskrig blev alle udlændinge bortvist fra Tyskland. Det gjaldt også for Jawlensky og hans familie. De havde 48 timer til at forlade landet og måtte kun medtage, hvad de selv kunne bære. Det betød, at han med venners hjælp måtte opmagasinere sit malergrej og sin malerisamling, indtil krigen var forbi.

Familien Jawlensky slog sig ned i Schweiz, hvor det lykkedes at finde husly i landsbyen Saint-Prex ved Genevesøen. Et egentlig atelier blev det imidlertid ikke til, og Jawlensky måtte derfor nøjes med at male

udsigten fra et vindue på første sal, hvilket han gjorde igen og igen.

Disse billeder, som Jawlensky kaldte for "variationer over et landskabeligt tema", blev stadig mere abstrakte. Træer og buske blev til geometriske former og fjernede sig mere og mere fra det oprindelige motiv og blev til sidst symbolske. Han behøvede ikke længere et motiv. Billedets egen logik tog over og blev det styrende.

Alexej Jawlensky. "Stor meditation: Glød", 1936. 24 x 19,5 cm. Jawlenskys sene meditationer virker som en slags oplæg til de senere color field paintings og action paintings i den amerikanske abstrakte ekspressionisme. © Niels Lyksted – all rights reserved

Alexej Jawlensky. Heilands Gesicht: In der Liebe ist ewig was geistig ist
(Frelserens ansigt: Kærligheden rummer for evigt det åndelige), 1919
Olie på papir med lærredsstruktur på karton, 30,5 × 22 cm
Privateje, Riehen, Schweiz. Foto: Max Ehrenguber

Mystiske hoveder

Jawlensky flyttede nu med familien til Zürich, hvor han fortsatte en række serier med det menneskelige ansigt i centrum, som han havde påbegyndt i Saint-Prex.

Det blev blandt andet til en serie mystiske hoveder. Der var nemlig ikke tale om traditionelle portrætter, men religiøst motiverede meditationer over det menneskelige ansigt.

Billederne gengiver kun hoveder og ansatser til halsen. Alt andet er skåret væk. Jawlensky ønskede nemlig at koncentrere sig om farvespillet i ansigtet. Håret blev stileret, munden til en streg, næsen ligeså, og ørerne forsvandt. Det frontale blik gjorde ansigtet utilnærmeligt.

Frelser- og abstrakte ansigter

De mystiske ansigter blev nu afløst af "frelseransigter", hvor Jawlensky gik endnu tættere på. Ansigterne blev beskåret af den øverste billedkant, og over øjnene antydes en tornekrone. Vi nærmer os dermed

fængslende og gådefulde billeder af Kristus.

I 1921 vendte Jawlinsky tilbage til Tyskland, hvor han slog sig ned i Wiesbaden. Her videreudviklede han sine serier af ansigter til rent abstrakte ansigter. Øjnene forsvinder nu og bliver blot antydnet med en fint gradueret, horisontal farvezone. Penselstrøg ses ikke længere, da farven bliver duppet på lærredet.

Hitlers Tredje Rige stemplede i 1933 hans kunst som “ensartet”, og via lovgivningen fik han reelt både male- og udstillingsforbud. En katastrofe for Jawlensky kunstnerisk såvel som økonomisk.

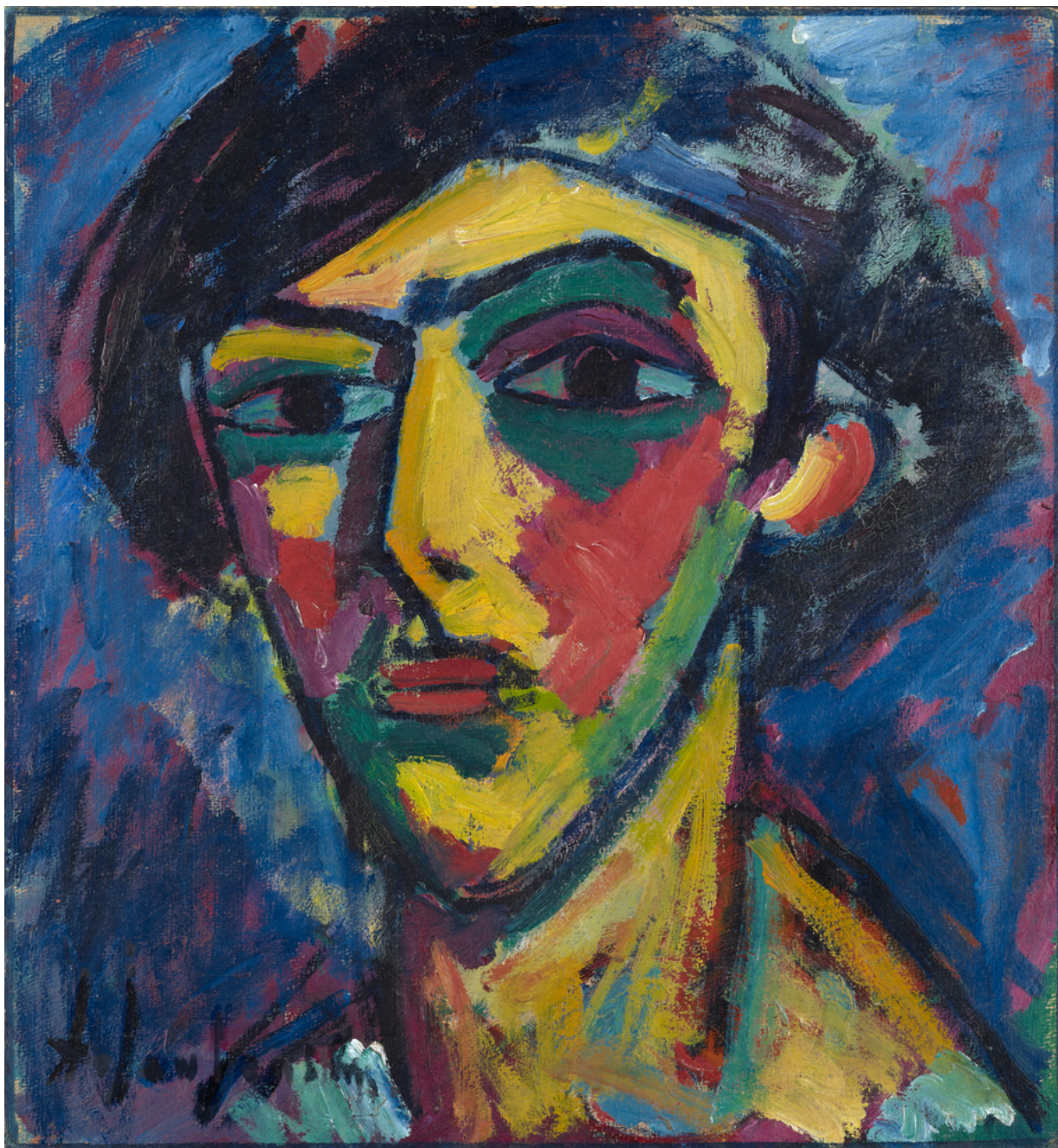
Meditationerne

Med Jawlenskys sidste serie “Meditationer” blev hans værker igen stofflige, ekspressive og gestikulerende. Han var stadig åndsfrisk, men nu stærkt plaget af gift og til sidst sengeliggende. Alligevel blev det til omkring 1.000 helt små og mystiske meditationer. De største meditationer måler 25 x 17 cm, mens hovedparten blot var 17 x 12 cm – altså i postkortstørrelse.

For at kunne male måtte Jawlensky holde penslen mellem begge hænder og ved hjælp af overkroppen overføre penselstrøgene til malepapiret. Han kæmpede som en besat til det sidste.

Tematisk spænder meditationerne vidt. De gengiver fx stemninger fra årtiderne, generelle følelser eller kendte personers følelser. Det gælder således “Elektra sorg”, “Johannes Døberens skæbne” eller Jawlenskijs psyke i “Erindring om mine syge hænder”. Altsammen gribende gengivet.

Jawlensky koncentrerede sig nu i højere grad om det indre, mens det ydre spillede en stadig mindre rolle. “I mine sidste værker har jeg undertrykt farvernes magi for bedre at kunne udtrykke den spirituelle dybde”, skrev han i et privat brev.

Alexej Jawlensky. Jünglingskopf – Portræt af et ungt menneske, 1911

Olie på karton. Uden ramme: 53,5 × 49,5 cm (21 1/16 × 19 1/2 in.)

Kunstmuseum Basel, Stiftung Im Obersteg, Deponering Kunstmuseum Basel 2004

Foto: Kunstmuseum Basel, Martin P. Bühler

Alexej Jawlensky, Dorf Murnau – Landsbyen Murnau, 1908
Olie på karton. Uden ramme: 49 × 53,5 cm (19 5/16 × 21 1/16 in.)
Kunstmuseum Basel, Stiftung Im Obersteg, Deponering Kunstmuseum Basel 2004
Foto: Kunstmuseum Basel, Martin P. Bühler

Vurdering

Dem af os, der kender Jawlensky, husker ham formentlig bedst for hans bidrag til den berømte ekspressionistiske gruppe “Der Blaue Reiter”. Det er derfor noget af en åbenbaring at opdage, at denne periode blot var begyndelsen på en lang og spændende karriere.

Louisianas udstilling går kronologisk til værks og viser, hvordan Jawlensky i sine serielle værker gradvis går fra figurative gengivelser til abstrakte billeder, hvor det spirituelle tager over. Det gælder ikke mindst i Jawlenskys små, men storslåede, ikoniske meditationer (udstillingens hovedfokus).

Jawlensky beskrev selv sit værk som en katedral, hvor han til sidst anbragte meditationerne som bygningens spir.

Kort sagt

En overraskende, oplysende og berigende udstilling om en kunstner, som har bidraget afgørende til udviklingen af den moderne kunst. Ikke mindst den amerikanske abstrakte ekspressionisme! Jo, førende avantgarde-kunstnere som Pollock, de Kooning og Motherwell havde et godt øje til Jawlensky takket være hans energiske gallerist i New York.

Om nogen fortjener Louisianas udstilling "Alexej Jawlensky" fuldt ud de maksimale seks stjerner!

Bemærk, at Louisiana har fjernet "von" i Alexej von Jawlenskys navn med henvisning til en amerikansk kunsthistorikers praksis. I hjemlandet Tyskland benytter man fortsat hans fulde navn.

Installationsfoto fra udstillingen. Foto: Louisiana Museum of Modern Art / Camilla Stephan

LOUISIANA: Alexej Jawlensky, vises frem til den 1. juni 2025. I forbindelse med udstillingen er udgivet et mini-katalog på engelsk med bidrag af Joseph Graham, Alexander Tørborg og Mathias Ussing Seeberg.

LOUISIANA: Alexej Jawlensky – se mere [her](#)

LOUISIANA: Alexej Jawlensky er anmeldt af **Niels Lyksted**, KULTURINFORMATION.
Redaktion: **Jesper von Hillestrøm**